

"No veiem el lligam ciència-home"

Michel Claessens és doctor en ciències i treballa a la Direcció General XII de Ciència, Recerca i Desenvolupament de la Comissió Europea. En 'La tècnica contra la democràcia' reflexiona sobre el distanciament progressiu entre societat i ciència.

JORDI GARCIA-AVUI

"L'home del carrer no veu el lligam entre la ciència i ell. Ara li diuen que demà tindrà tomàquets genèticament manipulats, i és clar, pensa que, això, no ho havia demanat pas. La ciència es regeix per les lleis del mercat."

Michel Claessens, doctor en ciències i periodista científic, ha presentat a Barcelona el seu assaig *La tècnica contra la democràcia* (La Campana), en què prova d'explicar que les pràctiques i els mètodes de treball de la recerca científica fan que la ciència i la tecnologia vagin per un camí diferent del que ha triat la societat i, conseqüentment, actuïn d'una forma poc democràtica. Claessens, que coneix de ben a prop la matèria, atès que treballa a la Direcció General XII de Ciència, Recerca i Desenvolupament de la Comissió Europea, no dóna respostes definitives, ans obre un seguit d'interrogants sobre el futur de la relació entre la ciència i la democràcia.

—*Diu al llibre que si el ritme actual de la tecnologia continua, la nostra societat es veurà desbordada. El coneixement tècnic serà una nova eina de diferenciació de classes?*

—Sí, cada vegada més. En el cas d'Internet, per exemple, és claríssim, perquè només hi té accés una petita minoria. La informació que dóna és molt ef-

cient, però, és clar, has de tenir un ordinador, has de seguir l'evolució dels programes..., i això, no pot pas fer-ho tothom.

—*Però, en canvi, Internet es presenta com una eina democratitzadora...*

—És veritat que, en la nostra societat, cada vegada n'hi ha més, d'ordinadors. Però en l'àmbit mundial només un 3% de persones tenen ordinador a casa. De totes maneres, resulta que, en la nostra societat, hi ha capes socials que no poden comprar-se'n un, i això pot arribar a costar-los el lloc de treball, perquè no es poden posar al dia o no se'n veuen capaços. És a dir, que, el problema, no el tenim pas tan lluny, l'exclusió es dóna aquí mateix. Això dit, també és veritat que Internet permet d'accedir a coneixements.

—*La tecnologia també pot fer augmentar les diferències entre els països del primer món i el tercer?*

—Sí, és clar. Amb els avenços de la biotecnologia per a crear nous vegetals, les diferències encara s'accentuaran més, perquè els pagesos del sud, a més a més, hauran de pagar la patent del producte que planten. Si ara ja els és tan difícil, quan hagin de pagar "drets d'autor", ja no hi arribaran.

—*Parlant d'Internet, vostè diu que "la societat és el laboratori de la tècnica". Com és això?*

—Quan va aparèixer el telèfon mòbil no hi havia demanda d'aquest producte. Com que el van poder fer, el van fer i el van treure al mercat, però l'èxit és posterior. Les empreses són les que comencen.

—*Si la societat és el laboratori, qui són els científics, els tècnics?*

—Cada vegada més, les empreses. Cada vegada més la investigació pública que paguen els governs de cada país és menor i se subvenciona més la investigació privada i la investigació aplicada. El problema actual és que la recerca és cada vegada més marcada pel mercat, i les grans prioritats, les decisions importants, les prenen els grans grups multinacionals.

—*Això es pot veure clarament en una empresa com Microsoft, que fins i tot és acusada de monopoli. Marcarà el ritme de la tecnologia?*

—Sí, arrossega tots els països del món. El 95% dels ordinadors tenen Windows. Això fa una mica de por perquè els mitjans de comunicació utilitzen Windows

JORDI GARCIA-AVUI

i les empreses també, però els canvis són tan ràpids que no pots assegurar que d'aquí a vint anys puguis desxifrar un document que hagi escrit ara. No saps si d'aquí a vint anys el podràs recuperar. Aquest monopoli fa por, perquè material sensible d'aquesta mena es pot perdre.

—Això vol dir que la ciència és una mercaderia més?

—En tot cas, és clar que es regeix totalment per les lleis del mercat. I com que ha canviat el paper de la ciència, també ha canviat el dels científics, que tenen noves responsabilitats, sobretot d'informar el públic. Per exemple, en el cas de Microsoft, no es veu la forma de tancar o d'aturar el monopoli que exerceix, però almenys sí que cal informar la gent i preparar-la. Que diguin: "No sabem què passarà, però vosaltres també ho heu de saber". Els científics, per tant, tenen la responsabilitat d'informar, com sigui que el control és més difícil.

—Per democratitzar la ciència, doncs, què han de fer els científics, què han de fer els polítics i què han de fer els ciutadans? Quines són les responsabilitats de cadascú?

—Tots són responsables. Jo crec que les decisions s'han de prendre col·lectivament. Si tu vols escriure un article sobre la clonació per a la teva revista, amb qui parlaràs? Amb l'investigador que clona els animals? Amb el metge especialista en reproducció? Amb els polítics? Amb els ciutadans? Tots hi han d'opinar, perquè tots han de prendre la decisió. Perquè cada vegada hi ha més experts, però cada vegada són experts en un camp més petit. Per tant, no es pot dir que hi hagi una persona o un grup de persones responsables de la clonació, perquè com que és un àmbit tan fragmentat, tot-hom n'és responsable.

—Al llibre planteja una qüestió molt popular: com és possible la clonació i la carrera espacial, si encara no tenim un remei per al càncer? Creu que totes les energies abocades en la cursa espacial podrien haver fet avançar unes altres investigacions?

—El malbaratament de l'energia és evident, però no puc dir de segur si s'hauria trobat el remei del càncer. Una vegada més, allò que impera són les lleis del mercat: ara, per exemple, en aquest primer món, parlem de medicaments com el Viagra perquè la gent se'l pot pagar, però al Tercer Món hi ha malalties que afecten milions i milions de persones i que són inguaribles. El

cas és, tanmateix, que no es tracten, senzillament. La ciència, a més, està també al servei d'objectius polítics. L'exploració de l'espai tenia un interès clar per als Estats Units de mantenir-se forts davant la Unió Soviètica, i de ser els primers, tenir més prestigi, etc.

—Abans sí, però ara...

—Ara, la guerra econòmica: qui inventa primer, inventa dos cops.

—Però els científics i la NASA diuen que la cursa espacial permet de desenvolupar coneixements que tenen una repercussió directa en la medicina humana...

—És veritat que s'han aconseguit resultats quant a materials, però hi ha una desproporció entre els mitjans utilitzats i els resultats reals obtinguts. Per exemple, se sabia, abans de fer-ho, que caminar per la Lluna no tenia cap interès científic, i es va fer igualment.

—Una altra qüestió molt popular que planteja: com és possible que encara vagin tan endarrerits els estudis sobre energies renovables i es continui exhaustint el petroli o utilitzant energia nuclear?

—L'home del carrer no veu el lligam entre la ciència i ell. Ara li diuen que demà tindrà tomàquets genèticament manipulats, i és clar, pensa que, això, no ho havia demanat pas. En el cas de les energies renovables, jo crec que els preus baixos que mantenen el carbó o el petroli els fan més competitius que no pas les energies renovables. A més, els polítics sempre s'ho miren tot a curt termini, però la fissió nuclear i les energies renovables, necessiten una investigació a llarg termini.

—Malgrat tot, la imatge dels científics que dona és molt diferent de la que domina a la societat occidental.

—La gent encara té una idea molt positiva dels científics i de la ciència. Entre més raons, perquè des de la ciència sempre els arriba un discurs estereotipat, que defensa que tot es fa per guarir i per aconseguir una vida millor.

—Què cal, doncs? Divulgació? Autocrítica?

—Més comunicació. No divulgació, més comunicació entre els científics, els polítics i els ciutadans, i la creació de fòrums col·lectius que prenguin decisions. La divulgació va de tu cap a mi; en canvi, la comunicació és interactiva, dinàmica i col·lectiva.

"Els polítics sempre s'ho miren tot a curt termini, però la fissió nuclear i les energies renovables, necessiten una investigació a llarg termini."

"Les diferències entre Nord i Sud, encara s'accentuaran més amb la biotecnologia i la creació de nous vegetals, perquè els pagesos del sud ara, a més a més, hauran de pagar la patent del que planten."

Àlex Milian